

in od tod proti zapadu. V novi Gnidovčevi ulici numeracija še ni izvedena.

Ko so v Zeleni jami nastajale hiša za hišo in so se že začele formirati ulice, je bilo tedanji občini treba misliti tudi na nočno razsvetljavo ulic. Ker so vztrajali na načelu, da je obližje železniške proge itak zadosti razsvetljeno od železniške uprave, so bile po tedanji občinski upravi oskrbovane le štiri petrolejske svetiljke po ulicah, katerih lega je od železniške proge bolj oddaljena. — Želja po električni razsvetljavi je v povojnih letih, zlasti l. 1922., vedno bolj rastla in tako si je občina zprosila od Kemične tovarne, da bo le-ta iz svoje lastne električne centrale za neko dobo let bližnje interesente oskrbovala z električnim tokom za stanovanjsko in za cestno razsvetljavo. Ko je leta 1925. rok te pogodbe potekel, se je občinski odbor odločil, napraviti v Pokopališki ulici lastno elektrarno. Stroški za to napravo naj bi se dobili s 100 % povišanjem davkov na alkoholne pijače. Ta lastna elektrarna je obratovala do l. 1929., ko jo je ljubljanska mestna občina kupila z inventarjem vred.

Del izkopička za elektrarno se je porabil za občinsko kanalizacijo, ki so jo začeli delati l. 1930.

Z dobro pitno vodo so bili stanovalci Zelene jame razmeroma zgodaj preskrbljeni. Prvi prebivalci novega naselja so si pač morali še skopati vodnjake, da so dobili talno vodo, le malokateri so se zadovoljili s kapnico. Že l. 1912. pa je tedanji občinski odbor zaprosil, da je smel po vsem zelenojamskem ozemlju svoje vodovodne cevi priključiti ljubljanskemu mestnemu vodovodu, kar se je po večini zgodilo leta 1913.

Pod prejšnjo občinsko upravo se je delalo tudi na to, da bi dobila Zelena jama lastno tržnico za živila ob Središki ulici (po obč. sklepu 4. maja 1930, ki pa ni bil izvršen).

Dne 5. marca 1939 je bilo za svetokrižki okraj s sedežem v Zeleni jami ustanovljeno Prosvetno društvo, ki je našlo svoje prostore v Mladinskem zavetišču. Poleg dosege društvenih smotrov se trudi Zeleni jami še posebno osnovati bogato knjižnico.

Enotno organizirano je nastopila Zelena jama prvič ob VI. mednarodnem kongresu Kristusa Kralja, ki se je vršil v Ljubljani v juliju 1939 in sicer s svojo mladino v dveh skupinah — fantovski in dekliški — v značilnih enotnih belozelenih oblekah s svojimi lastnimi novimi prapori.

Zelena jama je v mestnem občinskem svetu t. č. zastopana po dveh zastopnikih: po vseučiliškem profesorju dr. Fr. Steletu ter mizarskem mojstru Mihaelu Mišvelju.

Da bi pusto naselje ob Zeleni jami nekoliko poživili, so v predvojnem času posestniki Vidmar, Peklaj in Brinovec ob cesti oz. železniški progi zasadili nekaj kostanjev in lip, ki jih je pa lansko leto železniška uprava, na čigar svetu so stali, dala podreti, ker je napravila ob železniški progi novo ograjo.

Malokaterega Ljubljana iz sredine mesta ali iz drugih predmestij zanima Zelena jama, pa ga ne mika, da bi jo šel pogledat v njeni skromnosti. Pa vendar bo skoraj slehernega Ljubljana zadnja zemeljska pot vodila ravno po zelenojamski naselbini tja gori na pokopališče k sv. Križu.

ŠOLSKI USPEHI V VIŠJIH RAZREDIH LJUBLJANSKIH SREDNJIH ŠOL IN RODBINA

IZ ANTROPOLOŠKEGA ODSEKA ODDELKA ZA ZDRAVSTVENO ZAŠČITO UČENCEV (HIGIENSKI ZAVOD) V LJUBLJANI

B. ŠKERLJ

Z rodbino je v pričujoči študiji mišljeno dvoje: okolje in biološka podlaga, ki ju nudi rodbina. Zato je bilo treba raziskati nekatera konkretna vprašanja v zvezi s šolskimi uspehi, s čimer nikakor nočem reči, da morejo ravno izbrana vprašanja dati popolno sliko. Za biologa in evgenika je rodbina zanimiva po svojih dednih kakovostih in po okolju, ki ga — deloma prav na podlagi svojih dednih značilnosti — nudi svojemu poedinemu članu. Vsaka rodbina je, podobno kakor vsak individuum, enkratna, v svojih dednih značilnostih nedeljiva celota. Prvenstveno zato, s tega biološkega vidika je rodbina tako eminentno važna za družbo, narod in državo. Zato je pa tudi važno, da čim bolj spoznamo, kaj nudi odn. kaj more po svojih dednih, vrojenih posebnostih nuditi rodbina svojemu širšemu sociološkemu okolju, družbi, narodu, državi.

Možje in žene naroda so dedni produkti rodbin, iz katerih izhajajo, so nadaljevalci rodbinskih prednikov, so posredovalci med predniki in potomci. Za družbo in narod ni vseeno, kakšni so ti možje in žene, kakšni so očetje, kakšne matere, kajti od tega sta v

največji meri odvisna dedna kakovost potomcev in okolje, v katerem potomci zrastejo. Zato je važno, da vemo n. pr., koliko otrok je v kakšni rodbini, poklice staršev; okolje, v katerem rastejo otroci, se pa dá deloma presoditi tudi po rojstnem kraju; zlasti važna je razlika med mestom in deželo. Zanimivo pa je tudi spoznati, kakšnim rasam pripada določena izbrana skupina preiskancev.

V našem primeru gre za skupno 903, t. j. za ca. 60 % vseh dijakov in dijakinj *le višjih razredov* (VI., VII. in VIII.) ljubljanskih realnih gimnazij, klasične gimnazije in učiteljišča (l. 1937/38). Važno je bilo namreč, da moramo računati s t. zv. zaključenimi zakoni; to so taki, pri katerih ne moremo več pričakovati nadaljnjih potomcev, ker so starši odn. vsaj matere svojo produktivno ali generativno dobo zaključile. Šele iz takih zaključenih zakonov moremo pravilno preceniti povprečno število potomstva v vsaki rodbini. Praktično je bil tu smatran zakon za zaključen, ako 10 let po zadnjem otroku ni bilo več potomca ali pa, ako je mati bila stara 48 let ali če je kateri od

staršev umrl ali če so bili starši ločeni itd. Za nekatera vprašanja ni bilo mogoče obdelati vsega materiala, vendar obsega vedno dovolj primerov za dokaj zanesljive sklepe.

Kar se tiče presoje šolskih uspehov, se je upoštevalo 7 predmetov in sicer 3 jeziki, matematika, zgodovina in dva prirodoslovna predmeta. Iz 7 redov se je potem izračunala srednja vrednota in se ta kot povprečen uspeh spet zaokrožila na štiri osnovne rede (5 — odlično, 4 — prav dobro, 3 — dobro, 2 — slabo).

Dasi bo način te preiskave najbrže vzbudil razne kritike, mislim, da nam nudi le nekaj koristnega v pogleda v načeta vprašanja. Najvažnejše pa je, da bi se raziskave načetih vprašanj morda z boljšimi metodami nadaljevale. V tej pobudi leži glavni poudarek naslednjih kratkih pregledov.

ŠTEVILO OTROK V RODBINI

Menda je bil *H. Muckermann* (S. J.) prvi, ki je dokazal posebno evgenično važnost razlik v plodnosti posameznih družbenih slojev in poklicev. Pokazal je s tem, kako nezadostno število otrok imajo socialno in inteligenčno najvišji sloji in kako veliko število porodov in otrok imajo od prirode slabo nadarjeni člani nižjih socialnih vrst, s čimer se utegne polagoma socialni in inteligenčni standard nevarno znižati. Da je inteligenčnost¹ v veliki meri dedna lastnost, je dokazano, prav tako tudi druge duševne in značajске lastnosti, veliko vredne in manj vredne. Tako se javi socialna struktura družbe v veliki meri kot dedna struktura in zato ni vseeno, koliko potomstva ima kateri družbeni sloj.² Na podlagi teh spoznanj si je n. pr. *Cattell* postavil upravičeno vprašanje, ali morda ne pada povprečna inteligenčnost med Angleži, in je prišel do poraznih zaključkov.³ Tako je bil I. Q. (t. j. inteligenčni kvocient, s katerim izrazimo mentalno ali duševno starost v odstotkih koledarske, pri čemer je I. Q. = 100 povprečen, pod 100 podpovprečen in nad 100 nadpovprečen):

za prejšnjo mestno generacijo 103,81, za podeželsko 95,8 za sedanjo mestno generacijo 99,80, za podeželsko 93,5 za bodočo mestno generacijo 98,31, za podeželsko 90,9

Diference so za mesto $4,01 + 1,49 = 5,50$, za deželo $2,3 + 2,6 = 4,9$. Iz teh števil spoznamo prav mnogo, pa žal nič dobrega: 1. I. Q. na deželi je nižji kakor v mestu in pada na deželi stalno, 2. v mestu je bil padec med prejšnjo in sedanjo generacijo velik, za naprej bo pa manjši. Prognoza za bodočo generacijo je dobljena z upoštevanjem števila potomcev, v tem tiči glavni vzrok sprememb in poteka obeh krivulj, ki jih dobimo na podlagi teh števil. Število potomcev je na deželi, tudi v Angliji, znatno večje kakor v mestu, toda padec tega števila je na deželi zelo počasen. V mestu je bil padec največji med prejšnjo in sedanjo generacijo; potem je bil dosežen nek stan-

¹ Držim se tu razlikovanja med inteligenčno in inteligenčnostjo po *Schmidtu* (Kronika VI, str. 169., Ljubljana 1939.) — inteligenca je mišljena tu vedno kot poklicni sloj.

² *Škerlj, B.*: Socialno-antropološka studija k vprašanju manjnadarjenega otroka. Pedagoški zbornik Slov. šol. mat. 1933., Ljubljana.

³ *Cattell, R. B.*: Is national intelligence declining? The Eugenics Review XXVIII, str. 181., London 1936.

dard (majhno število otrok), s čimer je bil očitno zabrzdano prvotno hitri padec inteligenčnosti kvocienta. S tem je povedano vse. V dejstvu različnega števila potomcev raznih slojev tiči važen splošno narodni problem, ki ga ne smemo prezreti.⁴

Pri nas žal še vedno nimamo nobene splošne statistike o plodnosti poklicnih skupin niti ne osnovnih podatkov, komaj da vemo kaj o številu otrok na eno mater ali na rodbino in, kar vemo, ni dobljeno po uradnih ugotovitvah kakega statističnega urada,⁵ temveč le po prizadevanju osebno zainteresiranih.⁶ Zato žal k svojim podatkom nimam nobenega primerjalnega materiala. V splošnem nam pa kaže, da so imeli starši srednješolcev VI., VII. in VIII. razredov povprečno nekaj nad 4 otroke. Največ otrok, namreč 8,28 na rodbino, so imeli kmečki starši; sledijo jim po številu otrok (5,42) obrtniki, s 4,65 trgovci, potem profesorji in učitelji (4,94), nižji uslužbenci raznih kategorij in izučeni delavci (3,88), pripadniki akademskih in prostih poklicev (3,57) in končno ostali javni in privatni uradniki (3,45).

V tej seriji, ko gre za določen inteligenčni izbor (dijaki višjih razredov srednjih šol), ne gre toliko za razlike v inteligenčnosti kakor za resnične poklicne razlike. Slaboumnih in izrazito slabo nadarjenih staršev pri teh dijakih ne moremo predpostavljati. Vidimo torej zlasti veliko razliko med kmeti in vsemi ostalimi poklicnimi skupinami. Med kmeti in inteligenčno skupino trgovcev in obrtnikov. Nepričakovano malo otrok pa najdemo med nižjimi uslužbenci in izučeni

⁴ To je, kakor opozarja tudi *Cattell* l. c., problem šele zadnjih 80 do 100 let, torej od masiranja prebivalstva v velemestih, odkar se je začelo stalno odčrpavanje podeželskega prebivalstva — vse to v zvezi z razvojem tovarn in veleindustrije, železnic in sploh modernega prometa. S tem je v zvezi tudi problem padanja I. Q. podeželskega prebivalstva. Prim. za ta del tudi: *Koch, H.*: Die Abwanderung der Begabten vom Dorf. Zeitschr. f. Rassenkunde. III, str. 37., Stuttgart 1936. in *Künstle, G.* o istem problemu v istem časopisu (VII) 1938.

⁵ Tak urad ali oddelek bi bil tudi pri naši b. u. nujno potreben za najrazličnejša vprašanja Slovenije in njenih prebivalcev. Seveda bi moral biti na čelu strokovnjak statistik, izobražen matematik, ki pozna do podrobnosti vse probleme javne statistike. On bi v vprašanih statistike urejal delo drugih strokovnjakov (gospodarstvenikov, inženirjev, zdravnikov itd. itd.). Z ozirom na *Vebrov* sicer dobro mišljen poziv v Kroniki (VII, str. 102., Ljubljana 1940.) se pa nekoliko bojim, da zadeva naše statistike ne krene spet na napačna pota. Imenovati *Mikič* v vitalno-statistični odsek pri Šoli narodnega zdravja v Zagrebu v eni sapi z *Agapovi* m psihometričnim zavodom v Beogradu je popolnoma zgrešeno, ker je notranje delo enega in drugega povsem različno. Statistika ni niti psihometrija niti psihologija ali filozofija in zahteva posebne strokovnjake; to velja seveda prav tako za vitalno statistiko. Testiranje samo na sebi pa sploh ne more spadati v okvir vitalno-statističnega dela, temveč samo statistična obdelava takega predmeta in njegova interpretacija z ozirom na praktične norme. Sploh pa, kakor rečeno, spada že sama organizacija kakršnega koli statističnega zavoda (torej tudi vitalno-statističnega) v roke izkušenega strokovnjaka statistika, za vsakogar drugega pa tudi tu velja: roke proč od tuje stroke!

⁶ *Škerlj, B.*: Bela kuga tudi pri nas. Naša doba str. 559., Ljubljana 1930., in isti: K vprašanju regulacije rojstev pri nas. Zdravn. vest. II, str. 276., Ljubljana 1930.

TABELA 1.

Uspeh	Število otrok v rodbini											Skupaj
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	in več	
slab	—	2	3	—	—	1	—	—	—	—	—	6
dober	46	83	81	59	36	27	30	16	15	18	16	427
prav dober	32	83	61	39	28	16	13	9	9	6	7	303
odličen	6	14	10	4	4	7	—	1	—	1	2	49
skupaj	84	182	155	102	68	51	43	26	24	25	25	785
%	10,7	23,2	19,8	13,0	8,7	6,5	5,5	3,3	3,1	3,2	3,2	100,2
povprečen uspeh	3,52	3,60	3,50	3,46	3,53	3,57	3,30	3,42	3,37	3,32	3,44	
						3,48			3,49			

delavci (specialisti). Rekel bi, da pride tu najbolj do izraza razmeroma slab gmotni položaj v zvezi z neko prirodno inteligentnostjo, ki presoja gmotne možnosti za vzgojitev potomstva.

Na splošno pa smo v okviru zapadnih in srednjeevropskih narodov lahko s številom potomstva še kar zadovoljni, dasi seveda že daleč zaostajamo za vzhodnejšimi Slovani. To velja za matere, ki so nehale roditi nekako pred 15—20 leti. Kako je bilo potem in je sedaj, ne vemo; morali bi pa vedeti kaj več — naloga, upajmo, bodočega statističnega urada za Slovenijo!

Po številu otrok v rodbinah je razlika med klasično gimnazijo in realnimi gimnazijami. Na klasični je več učencev iz mnogoštevilnih rodbin, kar ni čudno, če upoštevamo, da je na klasični gimnaziji mnogo več učencev z dežele. Povprečno je nekako 35 % učencev višjih razredov z dežele, toda na klasični jih je 52 %, na učiteljišču jih je tudi še nad 46 %, na realnih gimnazijah pa le 23—31 % (najmanj jih je bilo na II. drg.).

Splošni pregled nam daje Diagram 1. in v zvezi z uspehi tab. 1.

Razvidno je, da so uspehi učencev iz rodbin z dvema otrokoma najboljši; edinci so sicer nekoliko boljši kakor učenci iz rodbin z več otroki, vendar razlika ni velika. Če združimo še slabe in dobre uspehe na eni strani ter prav dobre in odlične na drugi, dobimo značilno potekajočo krivuljo diagr. 2. Pri edincih sta verjetno pretirana skrb staršev in neprimerno okolje glavni vzrok razmeroma slabih uspehov; pri onih iz

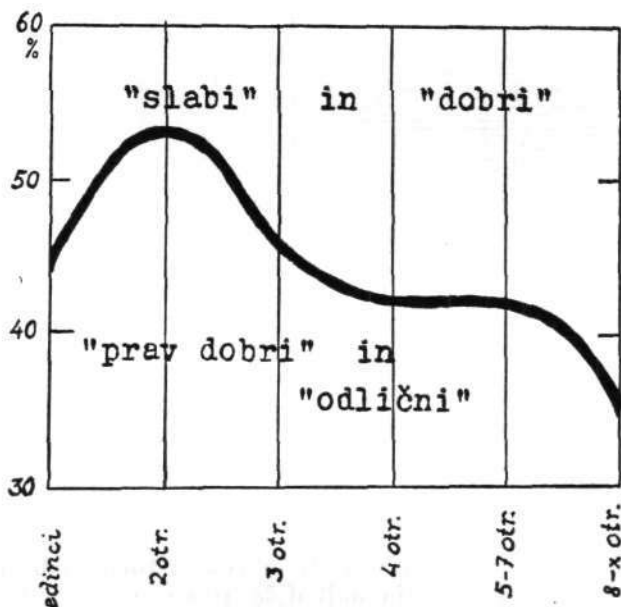

DIAGRAM 2

velikega števila otrok pa poleg slabše vzgoje najbrže tudi manjša inteligentnost. Slednje se morda sliši trdo, toda mnogi znaki govore za to, o nekaterih bo tudi tu še govora, deloma pa je videti že iz razprave o pomožni šoli.⁷ Razlike med spoloma tu niso upoštevane, ker se je dosledno pokazalo, da imajo dekleta mnogo boljše šolske uspehe kakor fantje (diagr. 3). Ker — po VI. Schmidtu l. c. — ni bistvene razlike v inteligentnosti fantov in deklet, je pač očitno, da so dekleta v šoli bolj marljiva odn. se bolj trudijo za dober uspeh (tab. 2.).

TABELA 2.

Uspeh	moški %	ženske %	povpr. uspeh	
			moški	ženske
slab	0,8	0,7		
dober	62,4	44,4		
prav dober	31,6	47,6	3,41	3,62
odličen	5,2	7,2		
skupaj (n)	500	403		

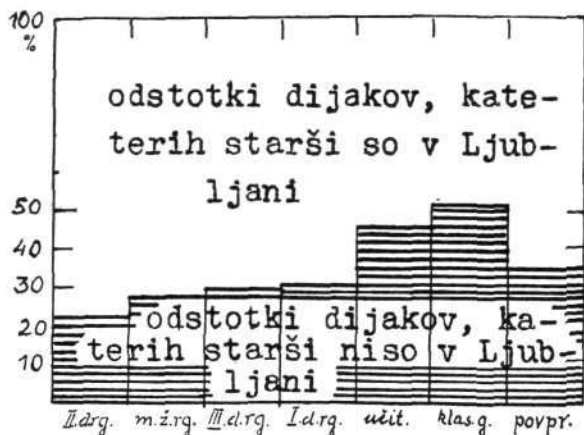
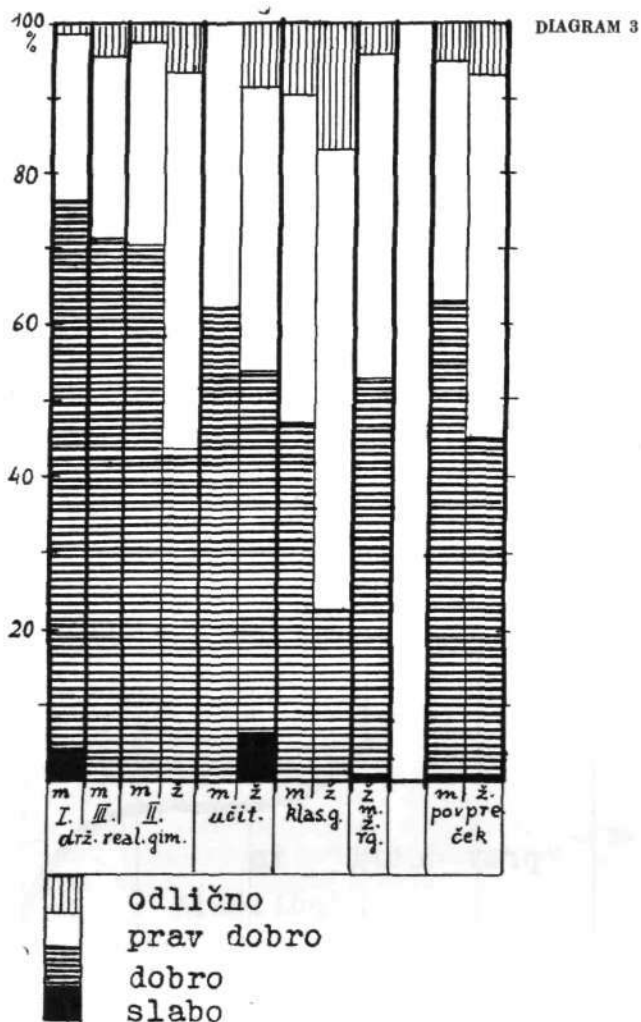
⁷ Prim. op. 2!

DIAGRAM 1

Vprašanje je še, kateri otroci (po vrstnem redu ali številu rojstva) imajo najboljše uspehe v višjih razredih srednjih šol. Če upoštevamo zopet štiri realne gimnazije in učiteljske na eni strani ter klasično gimnazijo posebej, razen tega pa še delimo po spolih, najdemo tole (tab. 3 in 4):⁸

⁸ Zaradi štednje prostora so v tabelah navedeni, razen osnovnih števil, večinoma le odstotki. Originalni podatki so dostopni pri avtorju.

Na klasični gimnaziji je jako malo deklet, zato nismo upoštevali spolnih razlik, ki so bistveno itak iste, namreč da imajo dekleta boljše uspehe. Povprečni uspeh na klasični gimnaziji je pa sploh mnogo boljši nego na realnih in na učiteljski. Razen tega je važno, da je struktura dijakov po rojstnih številkah na klasični gimnaziji popolnoma drugačna kakor na realnih gimnazijah.

V obeh tabelah (3 in 4) so vse številke, razen v vrsti »število« odstotki; ležeče tiskane so tiste, ki so višje kakor ustrezajoče v rubriki »povpr. razdelitev uspehov«. Razen tega moremo v obeh tabelah primerjati, koliko katerih otrok je na klasični gimnaziji odn. na realnih gimnazijah in učiteljski ter koliko katerih otrok je moških in žensk. Med spoloma razlika ni velika, pač pa je velika, kakor že omenjeno, med klasično gimnazijo in ostalimi tu upoštevanimi šolami.

Najboljše uspehe (na realnih gimnazijah in učiteljski) imajo edinci in prvi otroci; povprečju ustrezajo drugi otroci, pri deklicah tudi še tretji, od četrtih naprej pa je uspeh slabši, edino pri deklicah menda ne, toda v tem primeru je osnovno število (25) za veljavne sklepe najbrže le premajhno. Na klasični gimnaziji, kolikor so sklepi iz znatno manjšega števila zadovoljivi, pa so uspehi 2., 3. in 4.—6. otrok najboljše (zlasti uspehi drugih otrok!), slabši pa so uspehi edincev, prvorojencev in kasnejših otrok. *Za kasnejše otroke velja torej splošno, da v šoli ne uspevajo tako dobro, niti kakor bi ustrezalo povprečju!*

Tu trčimo na vprašanje socialnih in vrojenih vzrokov za te ugotovitve, zlasti za zadnjo. Res je, da imamo v socialno šibkejših slojih več otrok, toda vprašanje je tudi, *zakaj* imamo tam več otrok. Mislim, da je število otrok v rodbini resnično v zvezi z inteligentnostjo staršev, namreč vsaj toliko, ali morejo starši pravilno presoditi možnosti vzreditve večjega števila otrok. Ta razlaga skoraj gotovo ne bo popularna, ampak s tem je treba pri odkrivanju resnic vedno računati. Spomnimo se spet na dognanja zgoraj citiranega *Cattela*.⁹ Spominjam tu tudi še na ugo-

⁹ Ta avtor je celo številčno in grafično dokazal, kako pade I. Q. z večjim številom otrok in obratno, kako narašča število otrok z manjšim inteligentnostnim kvociantom in to v mestu in na deželi. Ni razvidno, da bi to moglo pri nas biti drugače.

TABELA 3.

	Uspeh	edinci	1. otr.	2. otr.	3. otr.	4. do 6. otr.	kasnejši otroci	povpr. razdel. uspehov
Realne gimnazije in učiteljske	slab	2,7	2,3	2,6	1,9	3,5	—	2,5
	dober	53,3	48,6	59,4	57,3	71,0	66,9	58,3
	prav dober	37,0	44,0	36,0	33,0	21,5	32,1	34,9
	odličen	6,6	5,0	2,0	6,8	4,0	—	4,3
	število	73	218	153	103	149	53	749
	%	9,7	29,1	20,4	13,8	19,9	7,1	100,0
Klasična gimnazija	slab	—	—	—	—	—	—	—
	dober	56,3	52,6	20,7	33,3	35,8	54,5	42,3
	prav dober	37,5	35,1	58,6	55,5	54,7	39,4	46,5
	odličen	6,2	12,3	20,7	11,1	9,4	6,1	11,2
	število	16	57	29	27	53	33	215
	%	7,4	26,5	13,5	12,6	24,6	15,3	99,9

TABELA 4.

	Uspeh	edinci	1. otr.	2. otr.	3. otr.	4. do 6 otr.	kasnejši otroci	povpr. razdel. uspehov
moški	slab	5,0	3,1	2,9	4,9	1,5	—	2,9
	dober	62,5	61,8	68,6	70,7	77,2	89,3	69,6
	prav dober	30,0	33,0	27,1	17,1	18,2	10,7	24,8
	odličen	2,5	2,1	1,4	7,3	3,0	—	26,
	število	40	97	70	41	66	28	342
	%	11,7	28,4	20,4	12,0	19,3	8,2	100,0
ženske	slab	—	1,7	2,4	1,6	4,8	—	2,2
	dober	42,3	38,0	51,8	48,4	66,2	44,0	48,9
	prav dober	45,4	52,9	43,4	43,5	24,1	56,0	43,2
	odličen	12,1	7,4	2,4	6,5	4,8	—	5,7
	število	33	121	83	62	83	25	407
	%	8,1	29,8	20,4	15,2	20,4	6,1	100,0

lovitev, da imamo glavni kader manjnadarjenih otrok na pomožni šoli¹⁰ iz mnogoštevilnih rodbin in da gre tam nadpovprečno često za kasnejše in zadnje otroke. Mislim torej, da socialnega položaja samega ne moremo pravilno preceniti, ako ne upoštevamo tudi inteligentnostnega faktorja, *zakaj* se katera rodbina (odn. oče) nahaja v slabšem socialnem položaju. Slabi uspehi v šoli postanejo v zvezi s tem kaj lahko razložljivi.

rana, bo pač morala za odgovore na stavljena vprašanja služiti tudi tale, dasi ji je seveda mogoče ugovarjati. Tudi v tem oziru bo imel kak bodoči statistični urad še važno delo.

Že med realno in klasično gimnazijo je opazati neke tipične strukturne razlike med poklici staršev (tabela 5).

TABELA 5.

Poklici:	A	B	C	D	E	F	G	H	skupaj
realne gimnazije	10,3	7,3	40,8	8,3	9,3	16,0	1,9	5,9	612
klasična gimnazija	10,2	8,3	20,8	8,3	9,7	15,7	4,6	22,2	216
skupaj	10,3	7,6	35,4	8,3	9,4	15,9	2,7	10,2	828

POKLIC OČETA (STARŠEV) IN USPEH V ŠOLI

Poklic staršev more v nekem smislu biti merilo za presojo socialnega (gmotnega) položaja in inteligentnosti roditeljev naših dijakov višjih razredov srednjih šol. Zato je gotovo zanimivo izvedeti kaj o šolskem uspehu v tej zvezi. Material za to vprašanje obsega 467 mladeničev in 361 deklet (skupaj 828).

Razlikoval sem osem poklicnih skupin in sicer:

- A univerzitetni profesorji, prosti poklici (zdravniki, odvetniki, notarji, lekarnarji, velepodjetniki, ravnatelji denarnih zavodov itd.);
- B srednješolski profesorji in učitelji;
- C uradniki (državni, banovinski, mestni, privatni, častniki);
- D trgovci in trgovski potniki (zastopniki);
- E obrtniki;
- F nižji uslužbenci (zvaničniki i. pod.), izučeni delavci, železničarji, orožniki, podčastniki itd.;
- G delavci, sluge;
- H kmetje (ne glede na velikost posestev).

Ker pri nas poklicna razdelitev, ki bi ustrezala raznim socialnim in gmotnim položajem, ni standardizirana

Med starši dijakov realnih gimnazij močno prevladujejo uradniki nad vsemi drugimi, med starši dijakov klasične gimnazije pa nekoliko prevladujejo kmetje celo nad uradniki in seveda nad ostalimi. To se zdi razumljivo, kajti klasična gimnazija naj bi bila — med drugim — tudi predizobraževalna šola za duhovniški poklic in na izbor klasične gimnazije s strani kmetov vpliva brez dvoma tudi katehetov nasvet. Vsi ostali poklici so na obeh tipih gimnazij približno ali povsem enako zastopani.

Po uradni statistiki naše banovine za šolstvo in prosveto za l. 1937/38, ko je bil nabran tudi pričujoči material, moremo dobiti vpogled v poklicno strukturo staršev srednješolcev za vse razrede. Žal pa ni mogoče razbrati menjave te strukture po posameznih razredih. Omenjena statistika razlikuje šest poklicnih skupin, tako da je bilo treba prišteti našo skupino C in $\frac{2}{3}$ skupine F skupini »uradniki« ter $\frac{1}{3}$ skupine F skupini »obrniki, industrijci«. Industrijci sem sicer štel pod skupino A, toda teh je bilo tako malo, da se na to število menda ni bilo treba ozirati.

Primerjava razdelitve poklicev staršev za vse srednješolske in za VI., VII. in VIII. razrede kaže predvsem, da so »kmetje« jako stabilen element, očitno dober izbor, ki konča, kar je začel; močno so narasli

¹⁰ Prim. spet op. 2!

odstotki za proste poklice in za obrtnike (in industrijce), na drugi strani je pa močno padel odstotek delavcev. Glede uradnikov vidimo, da je njihov odstotek na klasični gimnaziji nekoliko nižji, na realnih gimnazijah pa neznatno višji, pri trgovcih je obratno, toda prav tako neznatno. Glavne razlike so torej pri prostih poklicih, obrtnikih (v pozitivnem smislu) in delavcih (v negativnem smislu); to se pravi, da je odstotek delavskih potomcev do višjih razredov gimnazij tako močno nazadoval,¹¹ da se odstotki zlasti omenjenih dveh skupin relativno povečajo. Ostale poklicne skupine kažejo veliko stabilnost. Iz tega se pa naznačuje, da se sedaj bodoča narodova inteligenca regenerira predvsem sama iz sebe in iz obrtnikov — to velja zgolj kvantitativno. Kvaliteta je, kakor bomo še spoznali, pri onih redkih delavskih potomcih, ki pridejo do višjih razredov, prav dobra; toda odstotek je neznaten.

Na splošno smo ugotovili, da so šolski uspehi na klasični gimnaziji mnogo boljši nego na realnih. To je lahko utemeljeno v boljšem, inteligenčno več vrednem izboru ali pa v večji popustljivosti pri redovanju. Po preiskavah naše poklicne svetovalnice vemo, da je vzrok v prvo navedenem dejstvu, v inteligentnostno več vrednem izboru. Razlika med dijaki in dijakinjami je spet ista, dijakinje so iz vseh poklicnih skupin staršev znatno boljše. Pri obeh spolih imajo povprečno najboljše uspehe otroci skupine B, profesorjev in učiteljev. Pri tem ima lahko poleg izbora po inteligentnosti in za šolanje posebno ugodnega okolja vlogo tudi dejstvo, da se ti otroci pri redovanju bolj pardonirajo, torej nekaka protekcija iz poklicne kolegialnosti — ta pomislek postavljam kot možen, ne da bi ga mogel meritorno dokazati. Ker za spolno razliko pri uspehih vemo in poznamo tudi poklicno strukturo obeh tipov gimnazij, moremo združiti uspehe obeh spolov in vseh gimnazij, tako dobimo tabelo 6.

TABELA 5 b.

Razdelitev poklicev za vse razrede:							
	svobodni poklici	uradniki	obrniki, industrijci	trgovci	delavci	kmetje	skupaj
klasična gimnazija	6,1	43,5	7,7	7,1	13,7	21,9	1086
realne gimnazije	4,6	57,5	8,9	9,9	13,3	5,7	4372
V višjih treh razredih (VI., VII., VIII.):							
klasična gimnazija	10,2	39,5	15,2	8,3	4,6	22,2	216
realne gimnazije	10,3	58,8	14,6	8,3	1,9	5,9	612

TABELA 6.

Poklici	A	B	C	D	E	F	G	H	skupaj	
									moški	ženske
uspeh slab		—	0,3	1,4	2,6	0,8	—	—	3	2
dober	51,8	36,5	54,2	50,7	55,1	63,6	54,5	54,8	289	158
prav dober	40,0	52,4	39,0	43,5	39,8	30,3	36,7	39,3	149	175
odličen	8,2	11,1	6,4	4,4	2,6	5,3	9,1	5,9	26	26
skupaj (n)	85	63	295	69	78	132	22	84	467	361
vrstni red po uspehu	2.	1.	5.	3.	7.	8.	4.	6.	828	

TABELA 7.

Poklici	A	B	C	D	E	F	G	H	Povprečni red
moški	3,37	3,68	3,39	3,44	3,37	3,31	3,53	3,56	3,42
ženske	3,72	3,80	3,64	3,58	3,54	3,52	3,60	3,33	3,62
skupaj	3,56	3,75	3,52	3,51	3,42	3,40	3,54	3,51	3,51
vrstni red	2.	1.	4.	5./6.	7.	8.	3.	5./6	

Tudi te spremembe v strukturi poklicev staršev je treba presojati z vidika nadarjenosti, torej dednosti (prim. tudi za ta del *VI. Schmidt*, 1. c.).

¹¹ Nazadovanje se da razložiti iz gmotnih pa tudi iz vrojenih vzrokov. *Schmidt* l. c. je namreč pri teh otrocih dobil povprečno znatno nižji I.Q. (prim. *Kronika* l. c.).

Najslabše uspehe imajo otroci iz skupine F, kar se je zopet dalo ugotoviti pri obeh spolih. Pri otrocih iz male skupine G moramo računati z ostrim izborom, ki predpostavlja, da pridejo v višjo srednjo šolo — spričo razmeroma slabega gmotnega položaja — res le najboljše. Prihodnja tabela (7.) kaže povprečne rede šolskega uspeha po poklicnih skupinah.

Izsledki tabel 6. in 7. se dokaj ujemajo. Rekel bi še, da ustreza pri dekletih uspeh pričakovanjem nekoliko bolje kakor pri fantih.

Vobče moremo reči, da prihajajo iz poklicnih skupin E in F v višjo srednjo šolo najslabši dijaki in dijakinje, da pa je izbor posebno močan pri skupini G. Najboljši dijaki so (razen iz male skupine G) iz prvih treh poklicnih skupin, torej izrazito iz predstavnštva inteligence. Ta izsledek se dobro ujema z izsledki skušnje inteligentnosti po *VI. Schmidtu*.¹²

Gotovo je zanimivo vprašanje, ali se pri nas inteligenca (poklicni sloj!) regenerira še z dežele ali pa že iz mesta odn. sama iz sebe. Že prej sem omenil, da se na podlagi dobljenih podatkov more sklepati, da se naša inteligenca obnavlja predvsem sama iz sebe in iz obrtniškega stanu. Podatki, ki jih imamo pred seboj, pa kažejo tudi, da je število kmečkih sinov in hčera v višjih razredih srednjih šol komaj še 10 %, dočim je 53,3 % dijakov in dijakinj iz izrazito inteligenčnega stanu (poklicne skupine A do C). Kakor kažejo šolski uspehi, so ti tudi boljši kakor pri kmečkih otrocih. *Ta dejstva kažejo, da je dežela kot reservoir za bodočo inteligenco naroda najbrže že močno izčrpana.* Zavedam se, da potrebuje to, kar sem rekel, še nadaljnjih dokazov, zlasti bi bilo važno, vedeti več o I. Q. tudi s tega vidika, dasi je — za nižješolce — *VI. Schmidt* že ugotovil, da imajo otroci inteligence višji I. Q. kakor kmečki. *Kar se tiče stopnjevitosti v mestnih poklicih* (skupine A do G), se I. Q. dobro ujema s tu dobljenimi podatki. Ko bodo objavljeni dovolj številni podatki še z dežele, se bo jasno pokazalo, ali zgornja sodba drži in v kolikem obsegu. Moram pa reči, da na podlagi pričujočih števil ne pričakujem več veliko z našega podeželja, pri čemer bi hotel posebno opozoriti na razdiralno delo alkoholizma, industrializacije in — tujskega prometa. Ti trije faktorji delujejo skupno v eno smer, da namreč naše podeželje ni niti več kvantitativno, še manj pa kvalitativno v stanu, da bi nadomestilo inteligenco, vodeče sloje naroda.¹³

POKLICNE ŽELJE DIJAKOV IN USPEH V ŠOLI

Poklicne želje so bile izražene na določeno vprašanje meni osebno; kljub temu je jasno, da odgovorov ne moremo smatrati povsem za obvezne, kajti včasih se spremeni želja tik pred nastopom pravega študija in često želja dijaka ne ustreza željam ali možnostim staršev. Vendar pa nam izražene želje posredujejo neko sliko želja mladih ljudi z višjih razredov srednjih šol. Precejšnja in razumljiva je razlika med spoloma, deloma pa tudi med dijaki realnih gimnazij in klasične gimnazije. Material za to vprašanje obsega skupno 748 odgovorov, katerih podrobnejša razdelitev je razvidna iz tab. 8.

¹² Prim. op. 1!

¹³ Medtem ko sem to pisal, je izšel že zgoraj omenjeni *Vebrov* članek, v katerem izraža avtor svoje osebno, mojemu popolnoma nasprotno, toda številčno nepodprto mnenje o podeželju. Le s pomočjo raziskav v terenu pa je mogoče dokazati, katera sodba je pravilna. Za enkrat vzdržujem svojo na podlagi raziskav in dobljenih statističnih podatkov, pričakujem pa številčne osnove tudi za nasprotno mnenje, ki ga bo treba, če se izkaže, da se naslanja na številčne (in dovolj številne) osnove, seveda prav tako upoštevati. Toda res samo, ako bo številčno

TABELA 8.

(Vse številke razen v zadnjih dveh vrstah so odstotki teh slednjih.)

Študij	spol	realne gimn.	klasična gimn.
filologija	m	6,4	22,4
	ž	15,1	38,2
filozofija, psihologija, zgodovina .	m	2,3	5,1
	ž	5,8	—
prirodopis, matematika, fizika .	m	4,5	13,5
	ž	8,2	2,9
kemija, farmacija	m	7,5	2,6
	ž	16,8	8,8
medicina, veterina	m	10,9	7,7
	ž	10,3	20,6
tehnične vede, agronomija	m	20,7	21,2
	ž	5,5	—
pravo, ekonomija, diplomacija .	m	13,5	11,5
	ž	4,1	5,9
teologija	m	4,1	2,6
	ž	3,0	7,1
umetnosti (upod., glasba)	m	6,5	11,8
	ž	20,7	6,4
druge želje	m	17,5	5,9
	ž	6,4	—
tako v poklic	m	6,4	—
	ž	10,3	5,9
skupno število	m	266	156
	ž	292	34

Kdor pazljivo prečita podane podatke, bo kaj lahko opazil razlike, tako n. pr., da je med dijaki klasične gimnazije izredno malo takih, ki imajo »druge želje« — študij je že nekako usmerjen, da je filologija zastopana predvsem na klasični gimnaziji, da pa ni razlike v odstotku onih, ki žele študirati tehnične stroke, da je študij ved na filozofski fakulteti ter študij kemije in zlasti farmacije postal značilno ženski, študij tehničnih ved in prava je želja moških, da daje klasična gimnazija več adeptov umetnosti, da želi več žensk kakor moških po maturi takoj v poklic itd.

Preseneča močna skupina bodočih tehnikov na klasični gimnaziji; zato me je pri teh zlasti zanimalo, od kakšnih staršev izvirajo. Izkazalo se je, da jih je več kakor 1/3 kmečkih sinov! Ali ne vedo ti sinovi bolje, kam spadajo, kakor tisti, ki so jim svetovali, da naj študirajo klasično gimnazijo? To je tudi posebno zanimivo v zvezi z vprašanjem uspeha v šoli (tab. 9.), ki kaže, da so bodoči tehniki zlasti na klasični gimnaziji na skoraj najslabšem mestu. Podobno pa je tudi z bodočimi zdravniki! Ali so ti ljudje res manj inteligentni? Ne verjamem. Pač pa bi rekel, da so na napačni šoli. In — glede šole sploh se nam vsiljujejo spričo tab. 9. novi dokazi za enostransko usmerjenost naših gimnazij, zlasti seveda klasične.

pravilno podprto, vsak drug način diskusije bi bil v takih vprašanjih popolnoma brezploden in bi ga tudi a priori odklonil. Vprašanje samo pa se mi zdi praktično važno za ves razvoj bodoče narodnostne politike in bi gotovo potrebovalo posebne obdelave. Zlasti bi bilo treba eksaktno dognati inteligentnostno zmogljivost našega podeželskega prebivalstva, ne glede na to, ali lahko poseča šole ali ne; kajti tudi gmočni moment je pri izbiri onih, ki pridejo v mesto študirati, treba primerno upoštevati. Kratko, potrebna je obširna, vsestranska, eksaktna raziskava o tem vprašanju. (Prim. tudi op. 4!)

TABELA 9. (Kjer je premalo primerov, to velja za dekleta s klasične gimnazije, so številke v oklepajih.)

Študij	Spol	realne gimnazije		klasična gimnazija	
		povprečni uspeh	vrstni red	povprečni uspeh	vrstni red
filologija	m	3,88	1.	3,77	3.
	ž	3,80	1.	4,23	2.
filozofija, psihologija, zgodovina	m	3,84	2.	3,62	5.
	ž	3,76	2.	—	—
prirodopis, matematika, fizika	m	3,33	5.	3,57	8.
	ž	3,75	3.	(4,00)	(3.)
kemija, farmacija	m	3,45	3.	3,75	4.
	ž	3,65	5.	(3,67)	(7.)
medicina, veterina	m	3,24	8.	3,58	7.
	ž	3,44	9.	3,72	6.
tehnične vede, agronomija	m	3,31	6.	3,42	9.
	ž	3,56	6.	—	—
pravo, ekonomija, diplomacija	m	3,42	4.	3,61	6.
	ž	3,66	4.	(5,00)	(1.)
teologija	m	3,27	7.	4,25	1.
umetnosti (upod., glasba)	m	3,12	9.	4,00	2.
	ž	3,47	8.	4,00	4.
druge želje	m	3,11	11.	3,20	10.
	ž	3,43	10.	(3,00)	(8.)
tako v poklic	m	3,12	10.	—	—
	ž	3,50	7.	(4,00)	(5.)

Več zakonitosti najdemo pri podatkih z realnih gimnazij (mnogo večji material!), kjer je prav za prav malo spolnih razlik v vrstnem redu uspehov z ozirom na poklicne želje. Tako vidimo, da so bodoči filologi na prvem mestu, torej najboljši v šoli; oba spola na istem mestu najdemo razen pri njih še pri (bodočih) filozofih, juristih, tehnikih in bolj ali manj (ker vikariirajo) pri prirodopisnih predmetih. Slabi dijaki so (na realnih gimnazijah) teologi, medicinci in veterinarji, umetniki; najslabši pa tisti, ki imajo še druge poklicne želje, in takšni, ki hočejo po maturi takoj v poklic. Med slednjimi so pač ženske znatno boljše.

Dasi so na klasični gimnaziji uspehi z ozirom na poklicne želje v nekoliko drugačnem redu, se vendar ujema, da so filologi še na zelo dobrem mestu, dočim so na najslabšem tisti, ki imajo »druge« poklicne želje. Sicer pa so na klasični gimnaziji bodoči duhovniki in umetniki na najboljših mestih. Bodoči medicinci in tehniki so spet na slabih mestih kakor tisti z realnih gimnazij.

Mesti teh dveh skupin dokazujeta, da so ti ljudje ali res manj inteligentni kakor drugi ali pa da srednja šola za ti dve poklicni skupini ni prava šola, kjer bi se ti dijaki po svoji nadarjenosti in po svojih sposobnostih lahko izkazali. Ni pa nobenega dvoma, da je gimnazija obeh tipov še vedno močno enostranska, filološko-historično, torej zgolj dušeslovno usmerjena, in da se na taki šoli pač ne morejo uveljaviti dijaki z drugačno interesno sfero. Slišal sem očitek, češ da so ti enostransko nadarjeni; toda to velja v isti meri za enostransko nadarjene jezikoslovce, ki morejo tudi z manjšo splošno inteligentnostjo na sedanjem tipu srednje šole (gimnazije obeh tipov) bolje uspevati kakor drugi. Toda — predaleč bi nas zavajalo, če bi hoteli nadaljevati kritiko učnih načrtov naših gimnazij in duha na teh šolah — saj se nismo premaknili

za ta del v zadnjih 15—20 letih niti za korak, kakor dokazuje izredno zanimiv članek A. Škerlja.¹⁴ Res je, da profesor katere koli prirodoslovne stroke na univerzi ali tehniki ne more in ne sme danes predpostavljati niti tako elementarnih pojmov, kakor bi ustrezali n. pr. prvi deklinaciji v latinščini. Da so — pri takem duhu naše srednje šole — uspehi bodočih prirodoslovcev, medicincev in tehnikov tako slabi, pa vseka-

¹⁴ Članek ranjkega ravnatelja A. Škerlja v Novem mestu je izšel kmalu po svetovni vojni menda v »Jutru« (žal imam pri roki le izrezek brez običajnih bibliografskih navedb) in bi ga kazalo iztrgati pozabi kar v celoti, tako je še danes aktualen. Toda naj navedem vsaj nekaj misli: »Trditev, da se je humanizem tako izborno obnesel, kaže neko samozadovoljstvo, ki je lahko nevaren uvod v nepodjetnost in mrtvilo. Razen tega se hipotetično vprašanje, če bi ne bila danes naša kultura višja, da ni sledila humanizmu, ne da kratko zanikati.« Kar se tiče strokovne terminologije: »Te terminologije se nauče dijaki dotičnih znanosti na pamet, najsi so študirali filologijo ali ne.« »Kar zadeva pravoslovje, bi morda ne bila taka škoda, če bi se rimskega prava nekoliko osvobodili... kdor bo tuj jezik potreboval, se ga bo pač učil« (asirolog asirščine, teolog hebrejščine) ... »klinopis in hieroglifi so se dali razvozlati brez babilonščine in egipčanščine v gimnaziji« ... »Pomena formalne izobrazbe ne tajim...« »Za Cicerona pa niso mogli zajemati svoje 'humanitas' drugod kakor iz latinskih in grških pisateljev, tedaj iz živega jezika; niso se učili 2000 let starega jezika in ga analizirali oblikoslovno in sintaktično. In tu so naredili humanisti tisto usodno zmoto, ki je skozi stoletja tiščala k tlom razvoj domačih živih jezikov na ljubo mrtvi latinščini: ker so se Latinci učili latinščine in grščine, so tudi humanisti menili, da extra latinitem non est vita. Ta vera v edino zveličavnost latinščine in grščine je ostala noter do naših dni in humanisti ne pomislijo, da danes že imamo živo literaturo, ki nam staro, dasi večno lepo, lahko nadomešča. Nadomešča tudi za pridobitev formalne izobrazbe. Če so Latinci in Grki, naš vzor, ob živem svojem jeziku znali formalno izobra-

kor ni čudno in najbrže vzrok tem slabim uspehom ne tiči v manjši splošni nadarjenosti ali inteligentnosti teh dijakov, temveč v šoli sami.

Poglejmo sedaj še, v kakšni zvezi je morebiti poklicna želja dijaka s poklicem odn. poklicno skupino staršev (očeta)! Material za odgovor na to vprašanje se je zmanjšal na 644 odgovorov, 369 moških in 275

žensk. Možna sta dva načina prikaza, 1. v določen študij hoče toliko in toliko odstotkov otrok določene poklicne skupine in 2. iz določene poklicne skupine hoče toliko in toliko sinov in hčera v določen študij. Odstotki so kajpada po obeh vidikih različno veliki, toda ob pravilnem čitanju tabele 10. se da razbrati vse, kar je važno.

TABELA 10. (Na določen študij hoče x % iz določene poklicne skupine.)

Študij	spol	A	B	C	D	E	F	G	H	število
filologija	m	6,5	6,5	23,9	4,3	15,2	13,1	8,7	21,7	46
	ž	17,0	17,0	41,5	5,7	—	15,1	—	3,8	53
filozofija, psihologija, zgodovina	m	—	—	30,8	7,7	7,7	46,1	7,7	—	13
	ž	13,3	6,7	20,0	—	13,3	33,3	6,7	6,7	15
prirodopis, matematika, fizika	m	—	4,3	21,7	4,3	30,4	21,7	8,7	8,7	23
	ž	—	9,1	45,3	9,1	13,6	4,5	9,1	9,1	22
kemija, farmacija	m	29,4	—	29,4	17,6	11,8	11,8	—	—	17
	ž	14,0	9,3	37,2	9,3	7,0	16,3	4,6	2,3	43
medicina, veterina	m	31,6	13,2	18,4	13,2	13,2	7,9	—	2,6	38
	ž	7,1	14,3	42,8	—	7,1	21,4	—	7,1	28
tehnika, agronomija	m	12,0	9,6	36,2	6,0	4,8	12,0	1,2	18,1	83
	ž	13,3	20,0	26,6	13,3	—	13,3	6,7	6,7	15
pravo, ekonomija, diplomacija	m	15,2	8,7	45,7	6,5	2,2	10,9	4,3	6,5	46
	ž	20,0	—	70,0	—	10,0	—	—	—	10
teologija	m	9,1	—	18,2	—	9,1	36,4	—	27,3	11
vojna akademija	m	4,0	12,0	56,0	—	4,0	12,0	—	12,0	25
promet. š.	m	—	—	35,0	5,0	5,0	40,0	—	15,0	20
umetnosti	m	33,3	—	16,7	16,7	25,0	—	8,3	—	12
	ž	33,3	13,3	26,6	6,7	6,7	6,7	—	6,7	15
druge želje	m	—	—	45,0	15,0	5,0	15,0	5,0	15,0	20
	ž	10,9	4,3	41,3	19,6	2,2	19,6	—	2,2	46
tako v poklic	m	—	6,7	20,0	20,0	20,0	26,6	6,7	—	15
	ž	10,7	7,1	21,4	17,8	3,6	28,6	—	10,7	28
povprečna razdelitev	m	11,6	6,8	32,4	7,8	10,0	16,0	3,5	11,7	369
	ž	13,1	10,5	37,4	9,5	5,1	17,1	2,2	5,1	275

ziti svojo mladino, jo bomo tudi mi lahko, bodisi ob materinem, bodisi ob kakem modernem tujem. S tem bi bila tudi formalna izobrazba kot podlaga znanstvenemu delu rešena.« (K temu odstavku bi hotel danes še dodati, da je pouk klasičnih jezikov ostal isti, formalna izobrazba pa je v zadnjih 15—20 letih padla v kljub temu na zelo nizko raven. Torej ni rešitve v klasičnih jezikih samih!) »... Tudi kulturni pomen humanizma se pretirava. Priznam, da je imel humanizem svojo kulturno misijo, ki jo je opravil, kakor je vedel in znal;« ... »Zato nikar ne pretiravajmo, ampak vprašajmo se, ali nam je za razvoj prihodnje naše kulture znanje klasične preteklosti neobhodno potrebno?« »Kdo si upa trditi, da vsebina našega življenja ne raste, da se naši kulturni zakladi ne množe, da ne nastajajo vede, discipline, problemi, ki o njih stari še sanjali niso. In to niso samo realistične vede, discipline in problemi, to so vprašanja, ki zadevajo tudi izobrazbo srca, naše stališče nasproti sočloveku in vsemu stvarstvu: poglobitev znanja in razumevanja kulturne zgodovine in svetovne literature, sociologija, narodno gospodarstvo, naravoslovne vede.« »Menda gani, ki bi trdil, da ti predmeti ne spadajo v šolo. Opozoril bi na en pojav, ki jasno kaže pot razvoju naše šole. V nekem članku, ki je pisan bolj temperamentno kot stvarno, se je očitalo, da imajo dijaki na srednjih šolah svoje pivske klube, športne zveze itd. Jaz sem za odpravo teh združenj — toda čez noč se tega ne da doseči, ne samo ker to presega kompetenco Višjega šolskega sveta, ampak tudi, ker so te združitve viden izraz in posledica neke pomanjkljivosti v učnem načrtu; to je treba najprej odpraviti, potem

bo ta bolezen — v kolikor ni političnega izvora — sama ponehala. Vestno se udeležujem sestankov v (teh) dijaških organizacijah in našel sem med drugim tole zanimivo: dijaška predavanja so zajeta iz filozofije, sociologije, naravoslovskih problemov, moderne svetovne literature — ne enega nisem še zapazil iz klasične filologije. Uredimo tedaj naš učni načrt tako, kot ga zahteva čas, pa bodo pivski in podobni klubi zaspali. Če pa fant v šoli ne najde tega, kar življenje od njega zahteva, potem si pač sam išče dušne hrane.« »Toda za te predmete, ki jih jaz danes v srednji šoli pogrešam, pri sedanjem učnem načrtu ni časa; dobiti bi se dal samo z opustitvijo klasične filologije. Izbiro imamo torej: na eni strani klasično filologijo — na drugi zgoraj naštevane predmete in morda še kake druge. Zame ni oklevanja. Kar nudi pouk klasičnih jezikov dobrega, ni njih posebnost ali se da vsaj nadomestiti s čitanjem prevodov in razprav ter esejev. Poznam vse prednosti, ki jih ima čitanje originalov, toda tu smo na križpotju: ali se velja držati teh prednosti in opustiti vse, kar pridobimo z učenjem zgoraj navedenih predmetov, ki pa danes niso učni predmeti naše srednje šole? Kdo bi omahoval, ki sodi trezno?« Ravnatelj A. Škerlj je bil klasični filolog! (Razprti tisk izvira od mene.)

Kar zadeva omenjeno »historičnost« naše srednje šole, bi bilo treba pri najmanjšem izenačiti učenje modernega zemljepisa z učenjem zgodovine; kar bi bilo edino možno s skrčenjem učnih ur zgodovine (zlasti na sedanji način!), brez sleherne škode za kulturo človeštva... (Prim. tudi, kar pravi B. Shaw o zgodovini na usta Caesarjeva!)

Pravo sliko si naredimo lahko šele, ako primerjamo posamezne odstotke ob povprečni razdelitvi odstotkov na koncu tabele. Zato so vsi odstotki, ki so nad tem povprečkom, označeni z ležečim tiskom. Pri pazljivem čitanju trčimo na zanimive ugotovitve, toda predaleč bi šlo, da bi se tu o vseh tudi razpisali. Tab. 10. nam pove n. pr. za filologijo: želja za ta študij je nadpovprečna pri moških iz poklicnih skupin E, G in H ter pri ženskah iz prvih treh, izrazito inteligenčnih poklicnih skupin. Ali pa n. pr. za »tako v poklic« se

pokaže, od kod so naši najboljši dijaki višjih razredov srednjih šol. Primerjava obeh ugotovitev bo najbrž zelo zanimiva in pričakovati smemo določno kongruenco.

Za to statistiko obsega material 902 primera; poleg drugih srednjih šol je vključeno tudi učiteljsiše. Na spol se pa pri tej statistiki ni bilo treba mnogo ozirati, ker itak vemo, da so ženske boljše dijakinje kakor moški. Obča razdelitev po rojstnem izvoru je za posamezne šole in za vse skupaj podana v tab. 11.

TABELA 11.

Šola*	Ljubljana mesto	Ljublj. okolica	Dolenjska in Logatec	Gorenjska	Štajerska	Italija (Primorci)	iz ostale Jugoslavije	iz drugih držav	skupaj	
	%	%	%	%	%	%	%	%	n	%
učiteljsiše	33,8	6,2	21,5	12,3	9,2	15,4	—	1,5	65	99,9
m. ž. rg.	50,4	6,3	11,0	7,1	10,2	8,7	0,8	5,5	127	100,0
I. drž. rg.	39,2	6,1	8,7	16,5	4,3	14,8	1,7	8,7	115	100,0
II. drž. rg.	44,5	8,7	15,5	7,2	7,9	8,7	3,0	4,5	265	100,0
III. drž. rg.	40,9	6,1	15,7	9,6	14,8	7,8	0,9	4,3	115	100,1
klas. g.	34,0	13,0	20,5	16,3	8,8	3,7	0,9	2,8	215	100,0
skupaj										
n	369	77	141	101	81	78	14	41	902	—
%	40,9	8,5	15,6	11,2	9,0	8,7	1,6	4,5	—	100,0

* Op. pri kor.: tu gre še za staro označbo šol!

odločijo nadpovprečno dijaki in dijakinje iz poklicne skupine D (trgovci — ti ostanejo najbrž večji del kar v domači trgovini ali pri kakem sorodniku), dijaki iz skupine E (obrtniki — isto), dijaki in dijakinje iz skupine F (ta daje najslabše študente!), dijaki iz skupine G (delavci, sluge — gmotni moment!) ter dijakinje iz skupine H (kmetje — najbrž tudi gmotni moment in le srednji uspeh). V tem smislu se da odkriti marsikaj zanimivega, n. pr. kopičenje bodočih filozofov iz skupin E, F in G, medicincev in veterinarjev iz skupin A, B, D in E pri moških, umetnikov iz skupin A in E itd. Če upoštevamo pri tem še šolske uspehe, potem spoznamo neko korelacijo n. pr. med skupinami E in F, slabšim uspehom in »drugo poklicno željo« ter »tako v poklic«, zlasti pri dekletih. Prav tako spoznamo korelacijo pri dekletih iz skupin A, B in C, dobrim šolskim uspehom in filološkim študijem; itd.

Na koncu tega poglavja naj še povem, da je med dekleti bilo mnogo več za nadaljnji študij ali poklic neodločenih kakor med fanti. Zdi se, da mnoga dekleta ne študirajo iz posebnega zanimanja, temveč bolj iz dolgočasja — taka (in taki, če so) so seveda na univerzi in v poklicih največje breme zlasti še, ako niso inteligentne(i). Pač pa gre zelo mnogo deklet po maturi v abiturientski tečaj in to ne najslabša. Te se skrivajo v naši statistiki med »drugim« študijem.

ROJSTNI KRAJ IN USPEH V ŠOLI

Sestava ljubljanskih višjih srednješolcev po rojstnem izvoru je sama ob sebi zanimiva, še zanimivejša pa postane, ako poiščemo, od kod je največ dobrih in najboljših dijakov in dijakinj. Mnoge dežele in države imajo že geografske karte o rojstnih krajih svojih najboljših mož in tudi bodoči Atlas Slovenije predvideva tako karto. Pričujoča statistika nam pa lahko

Najbolj »ljublanski« šoli sta mestna ženska realna gimnazija (m. ž. rg.) in II. državna realna gimnazija (II. drž. rg.) — obe sta izrazito dekliški. Nadpovprečni odstotki so označeni z ležečim tiskom. Nepričakovano malo je dijakov in dijakinj iz najbližje ljubljanske okolice. Dolenjcev imamo nadpovprečno število na učiteljsišu in na klasični gimnaziji, Gorenjcev na istih dveh šolah in na I. drž. realni gimnaziji, Štajercev in Štajerk na m. ž. rg. in na III. drž. rg., Primorcev na učiteljsišu in I. drž. rg., iz ostale Jugoslavije na II. drž. rg. in v drugih državah rojene na m. ž. rg. in na I. drž. rg. Najmanj Ljubljčanov najdemo na učiteljsišu in na klasični gimnaziji — tam se torej zbirajo dijaki iz province.

Glede šolskega uspeha ni razlike med Ljubljčanami in izven Ljubljane rojenimi, povprečni uspeh je pri obeh kategorijah 3,5. Tab. 12. pa nam kaže, da najdemo med Ljubljčanami nekaj manj »slabih« in nekaj več »odličnih«, med izven Ljubljane rojenimi pa nekaj več »prav dobrih« in manj »dobrih«.

TABELA 12.

Uspeh	v Ljubljani rojeni	izven Ljublj. rojeni
slabo	0,5	0,8
dobro	55,8	54,0
prav dobro	37,1	39,6
odlično	6,5	5,6
skupaj (n)	369	533

Iz posameznih slovenskih okrajev je razmeroma malo dijakov in dijakinj, največ jih je iz teh: Ljubljana okolica (77), Litija (37), Kamnik (34), Ko-

čevje (32), Novo mesto (27), Radovljica (26), Škofja Loka (24), Celje (22). Za te okraje (z nad 20 pripadniki po rojstvu) so bili šolski uspehi posebno izračunani, dočim so vsi ostali rojstni kraji upoštevani samo v združenih pokrajinah kakor v tab. 11.

Tab. 13. in diagr. 4. dajeta sliko o uspehih dijakov in dijakinj, rojenih v pravkar imenoma navedenih okrajih.

Daleč najboljši so dijaki in dijakinje, rojeni v novo-meškem okraju, najslabši pa tisti iz Kamnika, pa tudi Celjani in Radovljičani niso dosti boljši.¹⁵ Zanimivo je, da so ljubljanski okoličani le za spoznanje slabši od pravih Ljubljančanov (prim. tab. 14.!).

Po tej tabeli vidimo, da najbolje odrežejo Štajerci po rojstvu, toda iz prejšnje tabele vemo, da to ne morejo biti Celjani, ki dajo tako dober povprečen uspeh Štajercev; največ res dobrih dijakov je iz Prelekije in Prekmurja. Slabe uspehe imajo naši rojaki, rojeni v sedaj italijanskem ozemlju in iz bivše Avstrije. Zelo dobri so pa oni maloštevilni dijaki in dijakinje, ki so rojeni v drugih državah in ki so deloma tudi res tujci; večji del gre tu za Čeha in Nemce — očitno dober izbor; njihovi starši so razni strokovnjaki in specialisti. Zanimivejši bodo ti podatki, ko bomo vedeli kaj več o zemljepisni razdelitvi I. Q. pri nas, in ko jih bo mogoče primerjati s karto rojstnih krajev naših velmož, ki se, kakor omenjeno, pripravlja za Atlas Slovenije.

Podrobnejši analizi z ozirom na uspeh dijaštva in njegov pretežno podeželski izvor (prim. tab. 11.!) bi hotel podati za klasično gimnazijo in učiteljsišče, zlasti primerjavo uspehov rojenih Ljubljančanov in drugje rojenih.

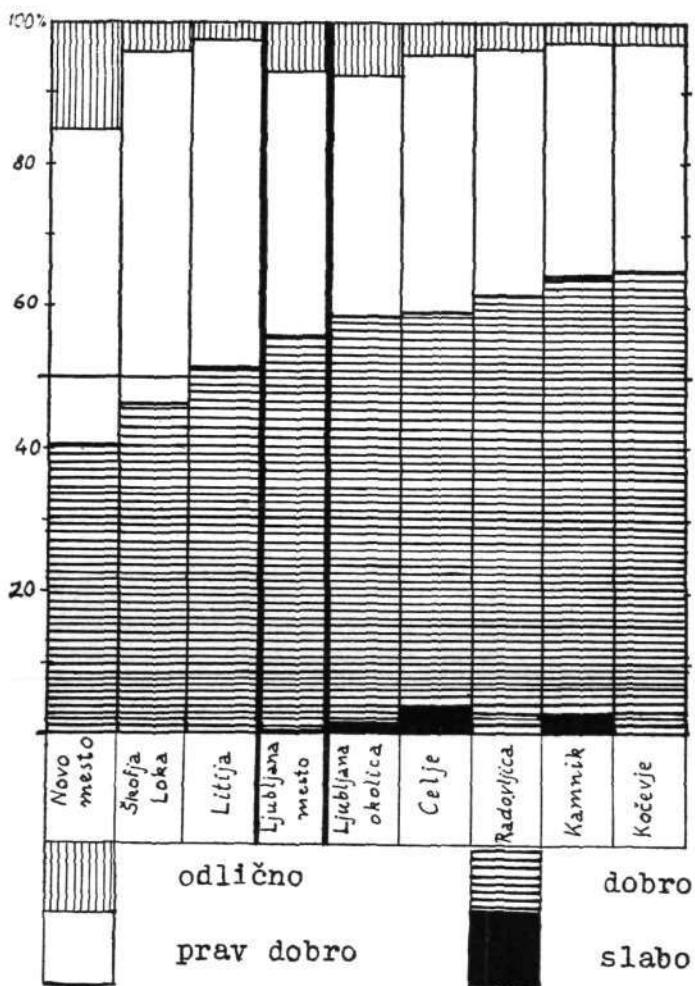

DIAGRAM 4

TABELA 13. (Ustrezajoče število dijakov v %.)

Uspeh	Ljubljana okolica	Litija	Kamnik	Kočevje	Novo mesto	Radovljica	Škofja Loka	Celje
slab	1,3	—	2,9	—	—	—	—	4,5
dober	57,1	51,3	61,7	65,6	40,7	61,5	45,8	54,5
prav dober	33,8	49,9	32,3	31,2	44,4	34,6	50,0	36,4
odličen	7,8	2,7	2,9	3,1	14,8	3,8	4,2	4,5
število	77	37	34	32	27	26	24	22
povprečni uspeh	3,48	3,52	3,36	3,37	3,74	3,42	3,58	3,41

TABELA 14. (Ustrezajoče število dijakov v %.)

Uspeh	Ljubljana mesto	Ljubljana okolica	Dolenjska in Logatec	Gorenjska	Štajerska	ostala Jugoslavija	Italija	Avstrija	druge države
slab	0,5	1,3	0,7	1,0	—	7,1	—	—	—
dober	55,8	57,1	53,2	51,5	46,2	42,8	65,4	62,9	42,8
prav dober	37,1	33,8	39,7	42,6	48,8	42,8	30,8	29,6	57,2
odličen	6,5	7,8	6,4	4,9	5,0	7,1	3,8	7,4	—
število	369	77	141	101	81	14	78	27	14
povprečni uspeh	3,50	3,48	3,52	3,32	3,59	3,50	3,38	3,44	3,57

¹⁵ Za podrobnejši razbor n. pr. poklicne strukture in socialnih razmer teh dijakov so pa osnovne številke le

dokaj majhne. Ob večjem materialu bi bilo gotovo zanimivo, izvesti podrobnejšo analizo in kontrolo teh podatkov.

TABELA 15 A.

Šola	Uspeh	Ljubljana mesto	Ljubljana okolica	Dolenjska in Logatec	Gorenjska	Štajerska	„Primorci“
Klasična gimnazija	slab	—	—	—	—	—	—
	dober	52,1	42,8	43,2	31,4	23,5	(37,5)
	prav dober	37,0	42,8	45,5	57,1	64,7	(62,5)
	odličen	11,0	14,3	11,4	11,4	11,8	—
	število	73	28	44	35	17	(8)
povpr. uspeh	3,59	3,72	3,68	3,80	3,88	(3,63)	
Učiteljišče	slab	4,5	(25,0)	—	—	—	—
	dober	63,7	(50,0)	42,9	(37,5)	(40,0)	(70,0)
	prav dober	27,3	(25,0)	50,0	(50,0)	(60,0)	(30,0)
	odličen	4,5	—	7,1	(12,5)	—	—
	število	22	(4)	14	(8)	(5)	(10)
povpr. uspeh	3,32	(3,00)	3,64	(3,75)	(3,60)	(3,30)	

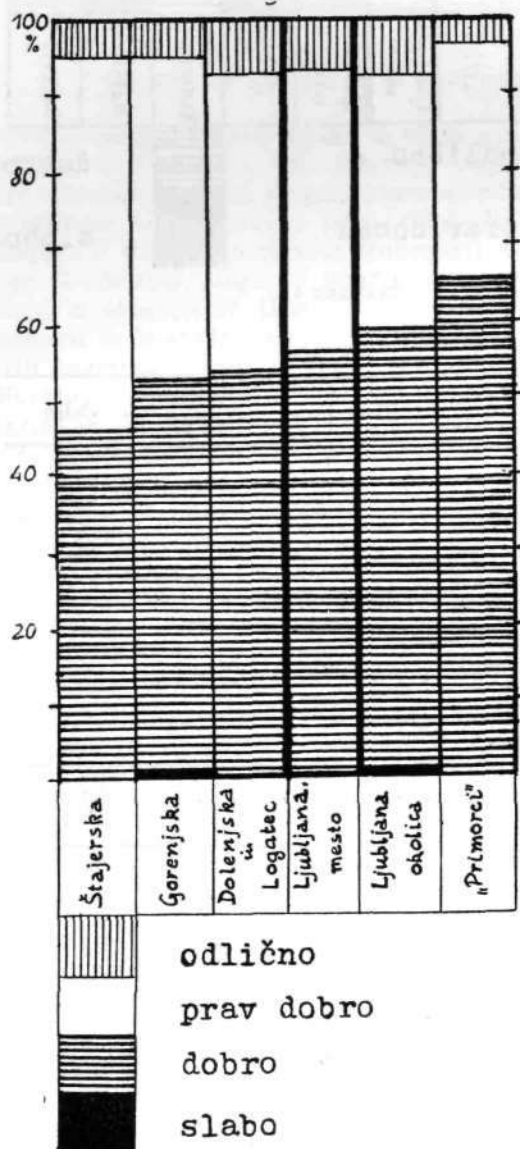

DIAGRAM 5

Število primerov z učiteljišča je samo po sebi pre-majhno, dopolnjuje pa sliko s klasične gimnazije. Ugotovimo, da so »Ljubljančani« na teh dveh šolah razmeroma slabi dijaki proti izven Ljubljane rojenim. Najboljši so Štajerci, razmeroma slabi »Primorci« — toda slednjih je jako malo in je ta ugotovitev morda zarisana.

Slika se pa takoj spremeni, ko preidemo na realne gimnazije in k dekletom. Tu odrežejo »meščani« in »meščanke« znatno bolje, pri dekletih z mestne ženske realne gimnazije, ki niti ni tako »meščanska« kakor II. drž. rg., so v mestu rojene daleč najboljše. Povsod pa ugotovimo, da so Štajerci in Štajerke med najboljšimi ali najboljši dijaki, dočim »Primorci« med srednjimi, slabšimi ali najslabši, edinole dekleta z m. ž. rg. so med izven Ljubljane rojenimi najboljša (toda število je majhno). O vzrokih za sedaj še ni mogoče meritorno govoriti. Zanimivo bi pa bilo, primerjati s temi dognanji tudi I. Q., važno delo, ki še čaka izpolnitve.

Preostaja še, da primerjamo šolske uspehe po tem, ali žive starši izprašanih dijakov in dijakinj v Ljubljani ali pa živijo izven Ljubljane, bodisi da žive njihovi otroci med šolskim letom pri tujcih v mestu ali pa da se vozijo v šolo. Iz tab. 16. razberemo zanimivo ugotovitev, da je med spoloma otrok, katerih starši bivajo stalno v Ljubljani, z ozirom na uspeh velika razlika: fantje so znatno slabši. Pri tistih pa, katerih starši žive izven Ljubljane, je ta razlika le neznatna. Dalje vidimo tudi, da so pri fantih, katerih starši ne živijo v Ljubljani, uspehi na šoli znatno boljši, pri dekletih pa je narobe. Odličnjakinj je n. pr. le 1,9 % vseh, katerih starši žive izven Ljubljane, pač pa 8,7 % vseh, katerih starši so v Ljubljani. Tudi to razmerje je pri fantih obratno, dasi ne s tako veliko razliko.

Pri vseh teh ugotovitvah bi hotel še enkrat opomniti čitatelja na to, da gre tu za dijake VI., VII. in VIII. razredov, torej za v določeni smeri že izbran material. Izbran v tem smislu, da so še slabši dijaki že itak odpadli v nižjih razredih. Čast podeželanov rešijo

TABELA 15 B.

Šola	uspeh	Ljubljana mesto	Ljubljana okolica	Dolenjska in Logatec	Gorenjska	Štajerska	„Primorci“
I. in III. drž. real. g. (skoraj sami moški)	slab	—	—	3,6	3,3	4,8	—
	dober	75,0	78,5	75,0	73,3	61,9	76,9
	prav dober	22,8	7,1	21,4	23,3	28,6	19,2
	odličen	2,2	14,3	—	—	4,8	3,8
	število	92	14	28	30	21	26
	povpr. uspeh	3,27	3,36	3,18	3,20	3,33	3,27
Mestna ženska r. g.	slab	1,6	—	—	—	—	—
	dober	42,2	(62,5)	71,4	(77,8)	53,8	54,5
	prav dober	48,5	(37,5)	28,6	(22,3)	46,2	36,4
	odličen	7,8	—	—	—	—	9,1
	število	64	(8)	14	(9)	13	11
	povpr. uspeh	3,62	3,37	3,28	3,22	3,46	3,54
II. drž. real. gimn. (skoraj sama dekleta)	slab	—	—	—	—	—	—
	dober	49,1	60,8	43,5	47,3	33,3	65,2
	prav dober	44,0	39,2	48,7	52,7	60,0	30,4
	odličen	6,8	—	7,7	—	6,7	4,3
	število	118	23	39	19	15	23
	povpr. uspeh	3,58	3,39	3,64	3,35	3,74	3,39

TABELA 16.

Uspeh	Moški		Ženske	
	starši so v Ljublj.	starši izven Ljublj.	starši so v Ljublj.	starši izven Ljublj.
slab	0,3	1,0	1,3	—
dober	68,0	53,9	44,0	48,6
prav dober	27,2	38,7	46,0	49,5
odličen	4,5	6,4	8,7	1,9
število	294	204	300	103
povprečni uspeh	3,36	3,50	3,62	3,53

zlasti dijaki klasične gimnazije in z dežele prihaja na študije v mesto — že iz ekonomskih razlogov — verjetno pač najboljši izbor. Ampak število je majhno! Toda še ti »izbrani«, ki prihajajo, niso povprečno najboljši dijaki, temveč le srednji.

I. Q. pri teh dijakih višjih razredov se ne sklada več tako s šolskim uspehom kakor pri nižješolcih (prim. VI. Schmidt, l. c.!). Samostojno misleči mladeniči niso vedno najboljši dijaki, skoraj bi rekel nasprotno. Večja — rekel bi — discipliniranost se opaža pri dekletih, ki imajo dosledno boljše šolske uspehe. Ako je v postpubertetni dobi I. Q. pri obeh spolih tudi še približno enak, vrojena inteligentnost pri fantih in dekletih torej enako zmogljiva, potem so boljši uspehi deklet razložljivi samo z večjo pridnostjo odn. večjo discipliniranostjo pri šolskem delu.

Vsa naša dognanja pa bodo prišla v pravo in mnogo zanimivejšo luč šele, ko homo vedeli kaj več o naravnih duševnih predpogojih za študij.

RASA IN USPEH V ŠOLI

Vprašanje je za naše čitatelje najbrže novo, vendar so drugje že poskusili dognati zveze med rasno pripadnostjo in šolskimi uspehi (n. pr. na Poljskem¹⁶), tudi med raso in raznimi sposobnostmi (talenti)¹⁷ ter med raso in inteligentnostjo (to zlasti v raznih prekomorskih državah in kolonijah).

Za razumevanje nadaljnega hočem v kratkem tabelarično podati rasno opredelitev z glavnimi znaki, ki je tu služila za podlago.¹⁸

Visoka rast, okrogla glava, rjave oči, temni lasje
dinarska rasa (d),

Visoka rast, okrogla glava, sive ali modre oči, temni lasje . . savska (s),

Visoka rast, okrogla glava, sive ali modre oči, svetli lasje . . norijska (no),

te tri rase tvorijo t. zv. dinotavrijsko rasno skupino;

nizka rast, okrogla glava, rjave oči, temni lasje
alparmenska rasa (aa),

nizka rast, okrogla glava, sive ali modre oči, temni lasje . . panonska (p),

¹⁶ Bykowski, L. J.: Betrachtungen über Rassenauslese in polnischen Schulen. Zeitschr. f. Rassenkde. IV, str. 9., Stuttgart 1936.

¹⁷ Fâcâoaru, I.: Beitrag zum Studium der wirtschaftlichen und sozialen Bewährung der Rassen. Zeitschr. f. Rassenkde. IX, str. 23., Stuttgart 1939. (Delo izvira iz Rumunije.)

¹⁸ Škerlj, B.: Die rassische Gliederung der Menschheit. Zeitschr. f. Rassenkde. IV, str. 284., Stuttgart 1936.

nizka rast, okrogla glava, sive ali modre oči, svetli lasje . . . baltska (b),
 te tri rase tvorijo t. zv. evrazijsko rasno skupino;
 visoka rast, dolga glava, rjave oči, temni lasje atlantska rasa (a),
 visoka rast, dolga glava, svetle oči, rjavi lasje cromagnonska (c),
 visoka rast, dolga glava, modre oči, svetli lasje nordijska (n),
 visoka rast, dolga glava, rjave oči, svetli lasje skandinavska (sk),
 nizka rast, dolga glava, rjave oči, temni lasje sredozemska (m),
 nizka rast, dolga glava, modre oči, svetli lasje vislanska (v),

to so rase t. zv. evrafriske skupine; za vse velja pripomba, da se ne sme zamenjati glava z obrazom: z glavo je tu označen le možganski del in ta je podolgovat ali okrogel in sicer v pogledu od zgoraj.

Pri zbiranju materiala je bila rasna pripadnost posameznikov določena samo na pogled, le v dvomljivih primerih je bila oblika glave določena s šestilom (kefalometrom). Razen bolj ali manj čistih rasnih pripadnikov je bilo določenih mnogo mešancev, zlasti mešancev med aa in d, b in no ter tudi nekaj rasno neopredeljivih. Slednjih je med moškimi več kakor med ženskami.

Med moškimi in ženskami je sploh dokaj razlike v rasni razdelitvi, kar je bilo pri nas že večkrat dognano,¹⁹ dasi vzroki niso znani. Tudi v antropologiji nagiblje mnogo raziskovalcev k nazoru, da je ženska

vobče boljši predstavnik svoje vrste (torej vrste h. sapiens) kakor moški. Iz tega razloga se mi zdi nujno, da podam rasno razdelitev za oba spola ločeno. Material obsega 382 žensk in 469 moških. Ker gre večinoma za ljudi med 16. in 21. letom, je mogoče, da njih rasni videz še ni dokončno ustaljen (vemo, da morejo n. pr. lasje še potemniti), vendar pa more dati neko sliko, zlasti dopušča — v mejah tega materiala — primerjavo med Ljubljano in slovenskimi pokrajinami.

Ležeče tiskane številke pomenijo, da je tiste rase v tisti pokrajini več kakor ustreza povprečku za Slovenijo — še enkrat poudarjam — v tem materialu. Ljubljana (mesto) je označena z dinarsko raso, z dinarsko alpskimi mešankami ter z rasno nedoločljivimi elementi (kar je vobče znak velikih mest!). Ljubljanska okolica ima nadpovprečen odstotek savske, alparmenske, baltske in skandinavske (?) rase; Gorenjska je označena po dinarkah, norijski, alparmenski, nordijski rasi ter alpskodinarskih mešankah; Dolenjska po dinarkah, panonkah, baltkah, skandinavkah (?) ter baltskonorijskih mešankah; Štajerska po alpkih, panonkah, baltkah, atlantkah, nordijkah ter baltskonorijskih mešankah; primorske Slovenke so označene po norijkah, alparmenkah, panonkah (?), sredozemkah in skandinavkah (?). Po tabeli se tudi hitro orientiramo, katera od treh velikih rasnih skupin prevladuje v kateri pokrajini.

Tab. 17 B je treba čitati na isti način. Razlike so, kakor sem že zgoraj omenil, dasi razlog ni jasen; toda tu ni mesto za teoretična antropološka razglabljanja. Kjer se pa razdelitev ali značilnost ujemata, smemo menda sklepati na neko zakonitost.

TABELA 17 A. Ženske (rase v %.)

Pokrajine	d	s	no	aa	p	b	a	m	n	sk	v	aad	bno	nedo- ločno	skup. štev.
Ljubljana mesto .	15,0	8,5	9,6	16,6	4,8	13,4	1,6	—	2,1	0,5	0,5	11,8	4,3	11,2	187
Ljubljana okolica	14,3	11,5	11,5	28,6	—	17,1	—	—	2,9	2,9	—	5,7	2,9	2,9	35
Gorenjska . . .	20,7	6,9	20,7	20,7	—	3,4	—	—	6,9	—	—	20,7	—	—	29
Dolenjska in Logatec . . .	21,6	9,8	11,8	19,6	5,9	17,7	—	—	—	2,0	—	3,9	7,8	5,9	51
Štajerska . . .	4,3	8,7	6,5	21,7	8,7	21,7	2,2	—	8,7	—	—	4,3	6,5	6,5	46
»Primorke« . .	8,8	8,8	17,7	20,6	5,9	14,8	—	2,9	2,9	2,9	—	2,9	2,9	8,8	34
Slovenija . . .	13,6	8,9	11,3	19,4	4,7	14,7	1,0	0,3	3,1	1,0	0,8	9,2	4,3	8,1	382

TABELA 17 B. Moški (rase v %.)

Pokrajine	d	s	no	aa	p	b	a	m	n	sk	v	aad	bno	nedo- ločno	skup. štev.
Ljubljana mesto .	14,5	15,6	8,1	17,2	4,8	11,3	2,7	—	7,0	0,5	1,1	4,8	3,2	9,1	186
Ljubljana okolica	10,6	6,4	17,0	25,5	—	12,8	2,1	—	2,1	—	—	8,5	2,1	12,8	47
Gorenjska . . .	7,6	9,1	12,1	21,2	6,1	18,2	3,0	—	6,1	—	—	4,5	4,5	7,6	66
Dolenjska in Logatec . . .	13,4	8,5	14,6	19,5	7,3	18,3	—	—	—	1,2	—	3,7	1,2	12,2	82
Štajerska . . .	8,9	11,1	15,6	13,3	2,2	8,9	2,2	—	13,3	4,4	2,2	4,4	4,4	8,9	45
»Primorci« . .	9,3	23,2	20,9	9,3	—	—	2,3	—	9,3	2,3	—	—	7,0	16,3	43
Slovenija . . .	11,9	12,8	12,6	17,9	4,3	12,4	2,1	—	6,0	1,1	0,6	4,5	3,4	10,5	469

¹⁹ Škerlj, B.: Rasna slika Jugoslavije. Geogr. vest. XII/XIII, str. 156., Ljubljana 1937.

Isti: Zur Rassenkunde der Jugoslawen. Zeitschr. f. Rassenkunde. VII, str. 145., Stuttgart 1938.

Tako vidimo n. pr., da je v Ljubljani sami nadpovprečen odstotek dinarcev, v okolici nadpovprečen odstotek alparmencev, na Gorenjskem istotako (in najbrže tudi nordijcev!), na Dolenjskem nadpovprečen odstotek dinarcev, panoncev in baltecev, morda celo skandinavcev (?), na Štajerskem nadpovprečen odstotek nordijcev in pri primorskih Slovencih nadpovprečen odstotek norijcev.

O šolskih uspehih posameznih rasnih pripadnikov nas pouči tab. 18.

TABELA 18.

Spol	d	s	no	aa	p	b	a	m	n	sk	v	aad	bno	nedo- ložno
moški	3,40	3,31	3,45	3,39	3,09	3,49	3,50	3,00	3,26	3,60	3,00	3,72	3,33	3,62
ženske	3,59	3,49	3,63	3,60	3,93	3,47	4,00	4,00	3,69	3,43	3,50	3,64	3,77	3,76
moški	3,38		3,38		3,33									
ženske	3,57		3,58		3,65									

TABELA 19.

Poklicna želja	svetle kompleksije		temne kompleksije		število	
	moški	ženske	moški	ženske	m	ž
filozofija (filologija, zgodovina)	35,1	38,1	48,1	46,4	54	71
prirod. (matem., fiz., med., veter. itd.)	39,3	29,8	44,7	48,6	74	101
tehnika (agron., vojna ak., promet)	47,5	42,7	34,9	57,2	123	14
pravo in teologija	34,5	30,0	52,2	60,0	56	10
umetnost in drugo	28,8	42,2	36,0	58,5	41	97
					348	293

Če se ozremo le na tiste rase in rasne mešavine, ki jih je vsaj preko 5 % (tab. 17.!), ugotovimo, da imajo v dinotavrijski skupini pri obeh spolih najboljše uspehe pripadniki norijske rase, najslabše pa pripadniki savske. V evrazijski skupini imajo pri ženskah najboljše uspehe pripadnice alparmenske rase, pri moških pa pripadniki baltske. Nordijci imajo pri moških podpovprečen šolski uspeh. Zelo dober uspeh imajo pri moških in ženskah *rasno nedoločljivi dijaki in dijakinje*. Od ras, ki so zastopane z več kakor 5 %, imajo najboljše uspehe pripadnice norijske in pripadniki baltske rase (z izjemo nedoločljivih); obema je skupna svetla barva oči in las in okrogloglavost (brahikefalija). Ostale rase pa so številčno tako slabo zastopane, da izsledki ne morejo veljati za popolnoma zanesljive.

Če primerjamo med seboj rasne skupine, se pri obeh spolih uveljavi skoraj popolna izenačitev med dinotavrijsko in evrazijsko rasno skupino; dočim so pripadnice evrafriske skupine (ki jih pa vseh skupaj ni 5 %) boljše, so pripadniki iste skupine (ki jih je manj kakor 10 %) nekoliko slabši od pripadnikov prvih dveh rasnih skupin.

Mnogo nam torej ta primerjava ne pove. Najobveznejše je morda dognanje v okviru dinotavrijske skupine, ker je tam največ primerov. Zanimivo je, da so na Poljskem našli v višjih razredih srednjih šol stalno rastoči odstotek nordijcev.²⁰ S te strani pri nas nimamo še obdelanega primerjalnega materiala; treba pa je že naprej reči, da so rasne diagnoze na nedoraslih in zlasti pri otrocih v puberteti jako nezanesljive, ker so tudi rasni znaki še v razvoju.

Vobče je treba reči, da med rasami ni pričakovati velikih razlik v sami inteligentnosti, pač pa so že dognane razlike v posameznih nadarjenostih (talentih).

Če primerjamo uspehe še po barvi oči in las (ločeno), doženemo, da pri barvi las ni bistvene razlike med temnimi in plavimi, pri barvi oči so pa temnooki pri obeh spolih za spoznanje boljši. Toda obe zgoraj omenjeni najboljši rasi, norijska in baltska, sta po barvi oči in las svetli.

Na te pa tu, po šolskih uspehih, ne moremo sklepati; za ta del zvemo več v zvezi s poklicnimi željami preiskancev.

Pazljiv opazovalec kaj lahko vidi, da je n. pr. med našimi letalci in mornarji nadpovprečno mnogo svetlokokih, pa tudi svetlolasih. Ali ni to znak posebnega poklicnega izbora med rasami ali rasnega izbora med poklici? Zveza med raso in poklicem ni novo opazovanje; po dosedanjih ugotovitvah v inozemstvu smemo zlasti pri mehanikih in tehnikih računati z višjim odstotkom svetlih kompleksij (t. j. barva oči in las skupaj), na Dunaju n. pr. pri strojevodjih z višjim odstotkom nordijcev (*Lebzelter*²¹). V našem materialu opazimo, kakor kaže tab. 19., da se svetle kompleksije v resnici relativno najmočneje vežejo s tehniko, temne pa s pravom in teologijo.

Posebno značilne so razlike pri moških. Pri ženskah je bodoča poklicna struktura razumljivo močno drugačna (mnogo več jih je n. pr., ki hočejo absolvirati samo še trgovski tečaj, nekaj je sester itd.). Vendar pa se, dasi z manjšimi razlikami, tudi pri njih odražata oba vrhova. Med moškimi rubrike »umetnost in drugo« je največ »mešancev« in sicer teh, ki imajo modre ali sive oči in temne lase, t. s. zlasti pripadniki savske in panonske rase.

Ako se zanimamo samo za barvo oči — torej ne glede na vse ostale rasne znake — najdemo pri moških v istem vrstnem redu bodočih poklicev kakor v tab. 19., te odstotke: 50,0 %, 55,5 %, 64,2 %, 49,0 % in 62,4 %; v poslednjem odstotku so to pot zajeti tudi

²¹ Brezina, E. u. V. *Lebzelter*: Über Körperbeschaffenheit von Lokomotivführern. Mitt. Anthropol. Ges. LXV, str. 51., Wien 1935.

²⁰ Prim. op. 16!

vsi zgoraj omenjeni »mešanci«. Predpostavka, da je največ »svetlih« ljudi pri tehniških strokah, se je torej tudi v tem materialu obistinila. Zdi se, da je s svetlimi kompleksijami v ožji zvezi nek mehaničen čut. Res se je tehnika razvila in se še razvija zlasti v severni in zapadni Evropi odn. pod tem kulturnim področjem, kjer je relativno največ svetlih ljudi. Na drugi strani je pa zanimivo dognanje, da se »temni« ljudje zbirajo zlasti pri pravu in pri teologiji. Toda tudi to nam potrjuje bežen pogled na ulico, vsaj kolikor se tiče teologov.

Tabela 20. nam končno kaže še masacijo posameznih ras v posameznih poklicnih skupinah.

A. Moški. TABELA 20.

Bodoči poklic	d	s	no	aa	b	n	aad	povprečni odstotek
filozofija	14,6	12,0	11,8	17,0	19,7	4,0	26,7	15,5
prirodoslovje	14,6	16,0	26,4	23,7	16,4	20,0	30,0	21,2
tehnika	31,3	36,0	44,1	32,2	37,7	52,0	23,3	35,3
teologija	2,1	4,0	—	5,1	4,9	—	3,3	3,2
pravo	22,9	8,0	8,8	11,9	9,9	16,0	13,3	12,9
umetnost	2,1	8,0	2,9	1,7	4,9	4,0	—	3,4
drugo	12,5	16,0	5,9	8,5	6,6	4,0	3,3	8,3
število	48	50	34	59	61	25	30	348

B. Ženske.

filozofija	27,9	23,3	21,6	21,8	19,0	38,4	15,2	24,2
prirodoslovje	27,9	50,0	32,4	34,4	26,2	15,4	42,5	34,4
tehnika	4,7	—	8,1	6,2	2,4	7,7	6,1	4,8
pravo	4,7	—	2,7	3,1	2,4	7,7	6,1	3,4
umetnost	9,3	10,0	5,4	6,2	7,1	—	3,0	5,8
drugo	25,6	16,7	29,7	28,2	42,9	30,8	27,3	27,3
število	43	30	37	64	42	13	33	293

Tisti odstotki, ki so nadpovprečni, so označeni z ležečim tiskom. Posebno pažnjo posvetimo moškim ne le, ker jih je več, temveč tudi, ker je poklicna razdelitev prikrojena bolj na moške poklice (kar vidimo že iz primerjave »drugih« poklicev pri obeh spolih). Pri bodočih filozofih, filologih in zgodovinarjih opazimo predvsem alpe, balte in alpskodinarske mešance; pri prirodoslovcih (v najširšem smislu, prim. tab. 19.!) najdemo največ norijcev, alpcev in alpskodinarskih mešancev. Pri tehnikih (spet v smislu tabele 19.) pa prevladujejo izključno tri svetle rase: norijska, baltska in nordijska, slednja celo absolutno! Obratno je zanimivo, da ni med bodočimi teologi niti enega visokega svetlega človeka, torej pripadnika norijske ali nordijske rase. Med pravniki najdemo relativno največ dinarcev in nordijcev, zanimiva kombinacija in konstatacija z ozirom na rasnopsihološke trditve in ugotovitve *H. F. K. Güntherja, Clausa, Ortnerja* i. dr. Med bodočimi umetniki je največ pripadnikov savske in baltske rase; med temi, ki imajo še razne druge želje, pa relativno največ pripadnikov dinarske in savske rase. Pri ženskah je tabelo treba čitati na isti način; naznačuje se masacija svetlih ras pri tehničarkah, dinarske in nordijske rase pri pravnica (kakor pri moških), sicer pa so razlike dokaj velike.

Tudi te ugotovitve bodo dobile večji pomen, ko jih bo mogoče primerjati z izsledki poklicne svetlovalnice

in zlasti psihotehničnih poskusov. Vsekakor bi mogla tudi rasna pripadnost v ne premelem odstotku nuditi neko oporo pri izbiri poklica, treba pa bo najti še primernih metod za vrednotenje in vzporejanje vseh dobljenih izsledkov.

S pričujočo razpravo niso izčrpani vsi problemi, ki bi se dali brati iz nabranega materiala, vendar pa vsaj glavni, ki so zanimivi v zvezi s šolskim uspehom, s čimer je, kakor upam, ustvarjena vsaj realna podlaga za diskusijo. Kajti vtis imam, da se pri nas o mnogih vprašanjih, ki zadevajo življenje naroda, mnogo preveč filozofira in mnogo premalo konkretnega ve. Škoda pa je truda, izgubljati čas z mlatenjem prazne

slame. Plodne diskusije morajo sloneti na konkretnih podatkih, sicer so povsem šušmarske in nekoristne.²² Še enkrat poudarim, da bodo vsa tu načeta vprašanja prišla v pravilnejšo luč šele, ko bomo imeli popolnejšo statistiko in pa podatke od psihotehničnih preizkušenj po približno istih vidikih. Ti podatki bodo lahko služili za kontrolo tu podanih ugotovitev.

Povsem teoretična vprašanja o zvezi med biotipom in okoljem, pri čemer je en in drug pojem treba razumeti v najširšem smislu, na podlagi le-tega materiala še niso zrela za javno diskusijo. Odpirajo se pa zanimivi vidiki, ki jih bo treba podrobneje raziskati v večji delovni skupnosti med praktičnimi delavci na terenu, zlasti med raziskovalci, ki so vajeni eksaktnega, eksperimentalnega in statističnega dela. S samim teoretiziranjem in filozofiranjem o splošnošolskih problemih se sicer more morda zgraditi filozofsko neoporečna stavba, toda — stanovati se v njej ne da, ker s praktičnim življenjem naroda nima mnogo zvez, ako jih ima sploh kaj!

²² Vzorne diskusijske podlage so v zadnjem času n. pr. tehtni članki *N a g o d e t a* (Tehnika in gospodarstvo, Misesl in delo). Mnogo konkretnega so ustvarili tudi že učitelji glede vprašanj naše ljudske šole. Taka naj bi bila osnova diskusije tudi v stvareh, ki zadevajo naše srednje šolstvo in prosveto sploh. Pričujoča razprava je v tem smislu skromen prispevek, katerega glavni namen je, da zbudi diskusijo o načetih vprašanjih.